

Katsaus

numero 5 1960

Matti Luoma:

Walter Metsävainio: Ihminen luonnon osana

Olli-Matti Ronimus: Tuhlaajasana

Per-Hakon Pålvals:

Antti Seppä:

Yrjö Massa:

Pekka Lounela:

Silmäyksiä:

Uskonnon ja filosofian kritiikki

Toisella rannalla

Kaksi runoa

Opettajatehtaat

Nuorisorikollisuus — ratkaise-
maton ongelma

Kirjailtua

Jouko Tyyri: Optimistit

Kaksi kuvaa Kurjensaaresta
(Tyyri ja Jokipii)

KULTTUURI – POLITIIKKA – TALOUS

Katsaus

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuositilaus 350 mk. Irtonumero 90 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa

Neljäs vuosikerta

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

USKONNON JA FILOSOFIAN KRITIIKKI

Matti Luoma

Kirjan nimen pitäisi auttaa lukijaa arvaamaan, mitä asioita kirjassa käsitellään. Immanuel Kant rohkeni kutsua yhtä pääteostaan puhtaan järjen kritiikiksi, toista käytännöllisen ja kolmatta arvostelukyvyn kritiikiksi, ja näiden teosten sisältö vastaa ainakin osapuilleen sitä, mitä otsikot lupaavat. Mutta mihin saattaa viitata otsikko »Uskonnon ja filosofian kritiikki»?*) Siinähän saatetaan yhdellä iskulla uskonto ja lisäksi filosofia kritiikin alle? Voiko se todistaa muusta kuin tekijän suuruudenhulluudesta tai ainakin hyvän maun puutteesta?

Pikainenkin silmäys kirjan sisältöön paljastaa tekijän, Walter Kauffmannin, lähes valtavalt tuntuvan lukeneisuuden. Käsiteltäviä asioita on rannaton määrä, Platonista ja Aristoteleesta analyyttiseen filosofiaan ja eksistentiaalismiin sekä Israelin profeetoista, Bhagavadghitasta ja kirkkoisista Zen buddhismiin, Martin Buberiin ja Rudolf Bultmanniin. Ja kaikilla käsittelemillään aloilla tekijä liikkuu luontevasti ja varmoin mielipitein. Eikä teos — toisin kuin teemasta saattaisi päätellä — ole lainkaan raskasta luettavaa, pikemmin miltei liiankin luistavaa ja lennokasta. Tarkoitus kuitenkin on vakava: olla itse perusteisiin iskeytyvää uskonnon ja filosofian kritiikkiä, ongelmana, mikä merkitys näillä kahdella henkisellä mahdolla on nykypäivän ihmiselle vai onko niillä enää mitään merkitystä.

Filosofian kritiikki on teoksessa esillä ensiksi. Kauffmann lähete liikkeelle filosofian asemasta nykyisenä positiivisen tieteen valtakautena: eivätkö filosofian kaikki perinteelliset ongelmat ole tulleet jo liiankin tarkkaan puiduiksi tai sitten alati aluettaan laajentavan koke-

*) Walter Kauffmann, Critique of religion and philosophy, Lontoo 1958.

musperäisen tieteen nielemiseksi ja löytyykö sille enää mitään uusia ongelmia? Tekijä vastaa: filosofian asema on todella pulmallinen, nyt niin kuin aina, mutta ei suinkaan toivoton. Sillä mikä on filosofian perustar koitus? Eikö se ole kaikenlaisen älyllisen hämäryyden paljastaminen ja intohimo mietiskelyyn. Eivätkä näiden kohteet suinkaan ole vähenemässä; pikemminkin kasvavat päivä päivältä, toisaalta juuri tieteellisen kehityksen ansiosta, toisaalta taas lisääntyvän aatteellisen kaaoksen myötä. Filosofia tarvitaan nyt jopa entistä kipeämmin. Mutta tämän päivän filosofi ei saa vetäytyä kammioonsa, hän ei saa panssaroi tua luoksepääsemättömään syvämielisyteen tai abstraktioiden kyllästä mään ammattikieleen. Filosofin on astuttava ulos ihmisten pariin, yhteiskuntaan, elävän elämän tuntumaan: ikuisena kyselijänä, ikuisena varoittajana, ikuisena ihmettelijänä ja yllättäjänä itsenäiseen ajatteluun.

Esikuva on tietysti Sokrates ja nimenomaan Sokrates syyttäjiensä edessä Ateenan tuomioistuimessa, valmiina luopumaan hengestäänkin, jos tämä on tarpeen älyllisen ja moraalisen omantunnon puhtaana pitämiseksi. Onko meidän päiviemme ajattelussa Sokrateen henkeä? Tämä on se kysymys jonka valossa Kauffmann tarkastelee filosofiaa yleensä ja nimenomaan kahta nykyhetken filosofian valtavirtausta: analyyttistä filosofiaa ja eksistentialismia. Kauffmann näkee näiden suuntausten edustavan kahta perinnäisen filosofian ajatonta pyrkimystä, mutta samalla myös kahta perinnäisen filosofian perusteita ravistelevaa hyökkäystä. Edellinen niistä hylkää kaiken metafysiikan ja keskittyy yksinomaisesti väittämien muodollisen virheettömyyden ja »kauneuden» tarkasteluun, jälkimmäinen taas yhtä yksinomaisesti ihmisen sisäisten tunnetilojen rationaaliseen erittelyyn, pyrkimyksenään uuden tien löytäminen »olevaiseen sinänsä». Analyyttinen filosofia on Kauffmannin mukaan sekä kielenkäyttönsä selkeydessä ja erittelynsä terävyydessä että älyllisessä rehellisyydessään vertaansa vailla, mutta harhautuu usein hedelmättömään merkityksettömyyksen jauhamiseen. Eksistentialismissa taas on intohimo mietiskelyyn viety äärimmäisyyksiin. Sen ontologisen tarpeen aitoudesta ei voi erehtyä, mutta monasti se »syvämielisyyskissään» vain heijastelee ajan henkis-sielullista kaaosta sellaisenaan.

Niin osuvasti kuin Kauffmann luonnehtiikin näitä kahta aikamme filosofian valtavirtausta, tosin lievään liikakärjistelyyn syyllistyen, ei hänen kritiikkinsä osu erityisen syvälle eikä tuo paljonkaan uutta esille. Valaisevinta on hänelle molempien suuntien vastakkainasettelu ja toteamus: kun eksistentialistien mielestä pahinta filosofiassa on positivistinen (analyyttinen) ajattelutapa, ei analyyttisen filosofian mielestä eksistentialismi ole filosofiaa lainkaan. Tämä toistensa radikaali aliarvioiminen johtuu Kauffmannin mukaan siitä, että molempien suuntien oppi-isät, G. E. Moore ja Kierkegaard, edustavat kumpikin vain puolta Sokratesta ja nimenomaan Sokrateen kahta eri puolta.

Esimerkillisellä tavalla yhtyvät Kauffmannin mukaan Mooren älyllinen valppaus ja kriittisyys toisaalla sekä Kierkegaardin alituinen kyseleminen ja intohimo mietiskelyyn toisaalla Wittgensteinissa, tässä kaikkien koulukuntien ulkopuolelle kasvaneessa modernissa ajattelijassa. Wittgenstein on kyllä osunut ratkaisuihinsa harhaankin, eikä itse asiassa ole valmiisiin ratkaisuihin koskaan pyrkinytkään. Hän nimenomaan haluaa herättää kysymyksiä, antaa virikkeitä ja pakottaa ajattelemaan, mutta juuri tämä oli karkeasti ilmaistuna Sokrateen »metodi». Ja kuten ehkä useimmat länsimaisen ajattelun herätteet ovat tähän asti olleet peräisin Sokrateelta, saattaa tämä asema tulevaisuudessa Kauffmannin mukaan kuulua Wittgensteinille, meidän päiviemme Sokrateelle.

Filosofia ja paljossa myös uudempi filosofia on siinä määrin kirjoittajan sydäntä lähellä, että hän ei mitenkään aseta sitä periaatteessa kritiikissään kyseenalaiseksi. Enemmän kuin filosofisen ajattelun heikkouksiin kiinnittää hän huomiota filosofian merkitykseen juuri tässä sen kaksinaisessa tehtävässä: toimia toisaalta kaikenlaisen älyllisen hämäryyden vihollisena, toisaalta kaiken elämisen arvoisen elämän suojelijana ja kirkastajana ajattelun avulla, Sokrateen hengessä.

Mitä Kauffmannilla sitten on uskontoa vastaan? Paljonkin, sillä hänen teoksensa sisällöstä on valtaosa varattu nimenomaan uskonnon kritiikille. Ja hän todella kritisoi, jopa sellaisella voimalla, että muussa yhteydessä moista tekstiä ehkä pidettäisiin liiankin voimakkaana. Kauffmannin uskonnon kritiikin kärki kohdistuu ennen muuta uskonnon teologisointiin, uskon sisällön rationaaliseen tulkintaan ja puolusteluun.

Filosofiassa Kauffmann löysi moitiskelun alaista varsinaisesti vasta meidän vuosisatamme ajattelusta. Uskonnessa hän löytää huomauttamista kristinuskon syntymävaiheista alkaen. Ja näin siksi, että »kristillisten länsimaiden» koko historian läpi käy hänen mukaansa punaisena lankana yritys tehdä uskonnosta teologiaa — alun perin epäonnistumaan tuomittu yritys luoda vanhoista juutalaisista ja kreikkalaisista aineksista järjelle tajuttava ja dogmeihin puettu uskon-järjestelmä, jonka lisäksi pitäisi joka aikakaudella olla sopusoinnussa sen uusimpien henkisten virtausten kanssa ilman että »viimeisistä perusteista» tuumakaan tingitään. Pahinta on Kauffmannin mukaan se, että teologisointi ja dogmit ovat työntyneet kristinuskossa etualalle jo sen alkutaipaleella, vieläpä sen päälähteissä, Paavalin kirjeissä ja Johanneksen evankeliumissa.

Tällä kristinuskon syntymähetkeä rasittavalla dogmaattisuudella on kyllä ymmärrettävät syynsä. Nuoren kristillisen kirkon oli pakko puolustautua ajan lukuisia uskontoja ja aatesuuntia vastaan. Sen oli pakko panna suuri paino nimenomaan opinkappaleiden selittämiseen, kehittämiseen ja lukkoon lyömiseen, mikä suuntaus kirkkoisien ja skolastikkojen toimesta Lutheria myöten vain vahvistui. Mutta miten ymmärrettävä tämä kehitys on ollutkin, sitä on vaikea hyväksyä, sillä näin varhain tapahtunut uskonsisällön kytkeminen teologiaan on paljossa syypää kristinuskon historian myöhempiin varjopuoliin ja vähittäiseen otteen menettämiseen uuden ajan ihmisestä.

Teologia voi kyllä ylpeillä oppineilla ja viisailla, terävillä ja loisteliailta tuotteilla, Kauffmann myöntää, Tuomas Akvinolainen kaiken kruununa. Mutta mitä tällä on voitettu? Mitkään dogmit tai spekulatiot eivät pysty vangitsemaan uskon oleellista sisältöä; päinvastoin ne ovat herkästi omiaan hämmentämään ja johtamaan harhaan. Niinpä Kauffmann antaa teoksensa »saatanallisessa välinäytöksessä» sielunvihollisen lausua keskustelukumppanilleen teologille: »Teidän teologien pitäisi ottaa oppia minusta ja mennä taivaaseen. Täällä helvetissä teitä on ennestään aivan liian monta, sillä te olette vuosisatojen ajan lähettäneet tänne toisianne minun seurakseni».

Kauffmann ei juuri kohtele hellin käsin kohteita, joissa hän havaitsee aihetta pieneen ravisteluun. Jos hän innossaan ja lennokkaan esitustapansa houkuttelemana joskus eksyy liioitteluun, on hän kuitenkin ilmeisesti oikeilla jäljillä väittäessään, että totuus ja totuudellisuus ovat aina olleet uskonnon edustajien ja puolustajien heikko kohta. Mutta tämä ei johdu siitä, etteikö uskonnolla olisi mitään tekemistä totuuden kanssa, vaan siitä, että uskonnolliset totuudet eivät ole samaa luokkaa kuin tieteen ja logikan totuudet. Lähempänä kuin tiedettä on aito

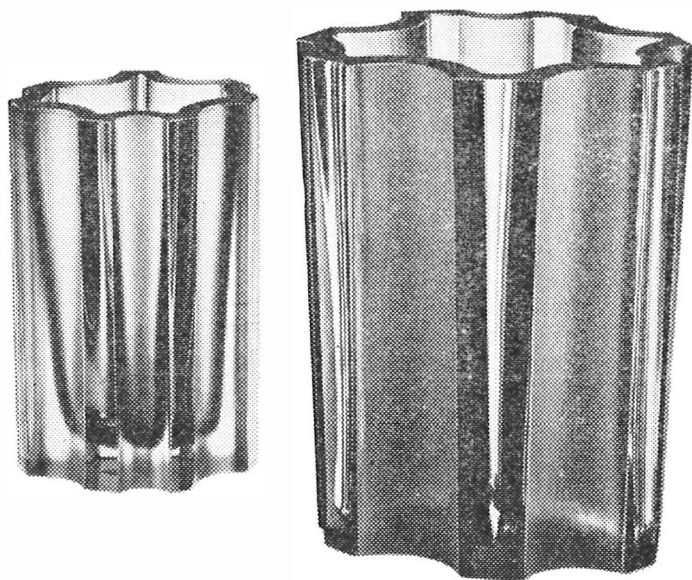
uskonto runoutta. Silti ei uskonto ole 'vain' runoutta, vaan lähinnä yhteisesti hyväksyttyä, auktoriteetiksi kohotettua ja ihmisen ratkaisun eteen asettavaa runoutta: tänä yönä vaaditaan sinun sielusi.

Lähellä uskontoa liikkuva aito ja syvä runous on senvuoksi myös uskonnon vaarallinen kilpailija, itse asiassa vaarallisempi kuin mikään tiede tai muu rationaalinen katsomus. Teologia, joka pyrkii tekemään uskonnon runoudesta tiedettä, on tuomittu epäonnistumaan, koska tällaisen muotoilun tulos on yhtä vähän tiedettä kuin runoutta. Aitoa runoa ei voi paloitella osasiinsa tarkoituksena tulkita näitä osia rationaalisesti kokonaisuudesta irrallaan. Pyhät kirjoitukset avautuvat vain omalla pohjallaan, kokonaisuudesta käsin. Pyhät kirjoitukset ovat tyhjentymättömiä ja myös ristiriitaisia kuin elämä itse — kuin ihminen itse.

Näin on Kauffmannin asenne uskontoonkin loppujen lopuksi selvästi myönteinen. Hän haluaa johdattaa lukijansa vain kaiken muodollisen ja pinnallisen, kaiken rationaalisen ja dogmaattisen tuolle puolen. Paljosta kritiikistään huolimatta päättyy Kauffmannin teos suorastaan vetoomukseen etsiä vuosisatoja ja -tuhansia ihmisille lohtua ja voimaa tuottaneiden uskonnollisten pyhien kirjoitusten pariin.

Monissa yksityiskohdissaan Kauffmannin teos antaa aihetta vasta-vaiteisiin. Puuttuvat perusteet korvataan usein nopealla siirtymisellä uusiin asioihin, ja tietty pinnallisuus leimaa yleensäkin tekijän enemmän aforistiseen lennokkuuteen kuin tiukkaan asiallisuuteen pyrkivää kielenkäyttöä. Puutteistaan huolimatta teos kuitenkin pysyy uskollisena edustamilleen kahdelle filosofiselle perushyveelle: älyllisen hämäryyden vihaamiselle ja intohimolle mietiskelyyn: se ei tarjoa niinkään valmiita vastauksia vaan kannustaa ajattelemaan.

MAAILMANKUULUA TAIDELASIA MUOTOILLUT TAPIO WIRKKALA

KARHULA-IITTALA

IHMINEN

LUONNON

Walter Metsävainio

OSANA

On syytä suhtautua epäillen suureen osaan siitä, mitä olemme tottuneet kutsumaan edistykseksi. Ajatelkaamme esim. aikamme edistynyttä hygieniaa. Sen ansiosta saavutamme keskimäärin korkeamman iän kuin aikaisemmin, mutta toisaalta elämällemme antaa leimansa enemmän tai vähemmän huomattava sairaustila. Kuolinikämme on huono elämänikäisen terveyden mittapuu.

Tieteen menetelmä on epäilemättä paras edistyksen välikappale. Se perustuu totuuden järjestelmälliseen etsimiseen ja etsinnän tuloksena paljastuneiden luonnonlakien soveltamiseen. Tarkemmin harkiten on tieteellisellä menetelmällä omat puutteensa. Se näyttää soveltuvan huonommin elollisen kuin elottoman luonnon tutkimiseen. »Ihmisjärki on loistavasti selvittänyt elottoman luonnon salaisuuksia... Elämän ilmiöitä se sitävastoin ymmärtää huonosti, koska sillä on voimakas taipumus yksinkertaistamiseen, kun taas elämä on loppumattoman mutkikas.» (Carrel) Tiede jakautuu lukemattomiin eri tiedonaloihin. Elävä luonto ei tällaista tiedonjakoa tunne. Niinpä muodostaa esim. kasvi jakamattoman kokonaisuuden, ja elämänilmaisut tapahtuvat siinä samanaikaisesti.

Luonnon toimintatapoihin tutustumme parhaiten tutkimalla esim. metsän tai järven pienoismaailmoja. Jos ihminen tarkasti jäljittelee näitä luonnollisia esimerkkejä, niin luonto itse suorittaa työn hänen puolestaan. Meidän on opittava ajattelemaan *ekologisesti*: muodostamaan itsellemme selvä käsitys luonnon kokonaistaloudesta ja sitten soveltamaan näin hankkimaamme tietoa. Tämä on lyhyesti sanoen uuden *biotekniikan* periaate. Toteutettuina tulevat biotekniikan periaatteet muutamaan taloudellisen toimintamme luonteeseen. Korkeammassa mielessä taloudellisesti voidaan toimia vasta sitten, kun on ensin mahdollisimman tarkoin selvitetty, mihin rajaan asti ihminen voi puuttua elollisen luonnon toimintaan. On perusteltua vaatia, että elollisen luonnon ja sen lakien tuntemuksen pitäisi muodostaa kouluopetuksen pohjan.

Selvittääksemme vanhan ja uuden ajattelutavan välistä eroa otamme esimerkin suhtautumisesta mikrobeihin, pieneliöihin. Vallalla olevan ajatustavan mukaan pyritään korkeammat luontokappaleet täydellisesti *eristämään* mikrobeista. Ihmisten mieliin on istutettu suoranainen bakteri- ja viruskammo.

Täydellistä ajatustavan kumousta merkitsee se kanta, joka on esim. omaksuttu eräässä länsisaksalaisessa kansanterveysohjelmassa, jossa suositellaan »rokotusmenettelyä Beckerin, Kolbin ja Ruschin mukaan».

Ko. rokotuksella ymmärretään sitä, että potilaaseen siirretään ns. fyysiologisia bakteereja. Niillä tarkoitetaan bakteereja, jotka luonnostaan kuuluvat meihin, mutta ovat syystä tai toisesta päässeet tuhoutumaan. Pieneliöiden merkitys luonnon kokonaistaloudessa näyttää vihdoin tulleen tyydyttävästi selitetyksi. Niillä on avainasema siinä *terveyden kiertokulussa*, josta englantilainen kasvitieteilijä Sir Albert Howard puhuu.

Sir Albert Howard suoritti ratkaisevat tutkimuksensa Indoressa, Intiassa vuosina 1924—1931. Tutkimustensa tulokset hän kiteytti kuuluisaan ponteensa: »Terve kasvi suojelee itse itsensä.» Elollisessa luonnossa vallitsee terveyden kiertokulku. Hedelmällinen maa, so. maa, jonka täyttää terve elämä rikkaan pienkasvillisuuden ja -eläimistön muodossa, kasvattaa terveitä kasveja. Kun eläimet ja ihmiset käyttävät niitä ravinnokseen, antavat ne oman terveytensä edelleen eläimille ja ihmisille. Hedelmätön maa, so. maa, josta puuttuu tarpeellinen elämä, koskipa se sitten mikrobeja, sieniä jne., välittää oman puutteen myös kasveihin. Sellaiset kasvit välittävät taas puolestaan puutteen jossakin muodossa eläimeen ja ihmiseen.

Taudin vastustuskyky näyttää olevan terveen ja hyvin ravitun alkuliman luonnollinen ominaisuus. Selvitystä tähän on Howardin mielestä etsittävä siitä ilmeisestä asiantilasta, että alemmat organismit välittävät ylempiin organismeihin rankenteeltaan monimutkaisia valkuaisaineita. Toisen maailmansodan jälkeen ovat saksalaiset bakteorologit Rusch, Kolb ja Santo esittäneet »lain elävän aineen säilymisestä ja kiertokulusta». Neuvostoliittolaiset tutkijat Olga B. Lepeshinskaja etunensä puolestaan väittävät, että elollisen aineen siirtymiset soluttomasta tilasta solulliseen ja päinvastoin näyttävät olevan laajalle levinneitä ja varsin tärkeitä organismien elämässä.

Hans Peter Ruschin mukaan jokainen kuoleva solu jättää jälkeensä ytimensä elävät rakennusaineet, jotka sitten jatkavat elämäänsä itsenäisesti. Voidaan osoittaa, että ko. alkumuodoilla, jotka ovat häviävän pieniä plasmaattisia muodostumia, on aineenvaihduntaa, että ne liikkuvat ja lisääntyvät. Ne ovat tavattoman vastustuskykyisiä, elleivät suorastaan tuhoamattomia. Elollista ainetta voidaan todeta humuksessa, kasvien solunesteessä, eläinten seerumissa ja lymfassa. Maaperän humus on patogeenien (myrkyllisten) muotojen tärkein kurissapitäjä, säätelijä. Elollisen aineen välittäjinä toimivat korkeammissa organismeissa fysiologiset bakteerit. Tältä pohjalta voimme hahmotella »elollisen aineen terveysopin».

Ihminen on riippuvainen paitsi elollisen luonnon omasta järjestyksestä myös kosmisista voimista, jotka säätelevät mm. hivenaineiden kiertokulkua maassa. Biologeja on askarruttanut kovin ongelma, mikä on johtanut eräiden eläinryhmien kuoleamisen sukupuuttoon. Tosin voidaan sanoa, että nisäkkäät tulivat matelijoiden sijalle vallitseviksi maaeläimiksi, mutta suurten dinosaurusten häviö ei näytä olleen nisäkkäiden syytä. Jättiläisliskot katosivat muista meille tuntemattomista syistä. Prof. Väinö Auer on esittänyt sangen luonnolliselta tuntuvan selityksen. Jättiläisliskot ja -laskiaiset sekä mammutit kuolivat sukupuuttoon samoihin aikoihin. Prof. Auer olettaa, että nämä lajien kuolemisilmiöt, samoin kuin lajien nykyiset vaellukset, johtuvat pääasiassa ravintofysiologisista seikoista, puutostaudeista, eivätkä muiden lajien painostuksesta.

Ilmastollisia normaalikausia seuraa aina ilmastollisia häiriökausia noin 2000 vuoden väliajoin. Mainittu säännöllisyys häiriökausien esiintymisessä voidaan päätellä tulivuorien purkautumisien perusteella. Pohjimmaisena syynä ilmastokausille ovat auringonlämmöstä johtuvat vaih-

telut. Kun auringosta säteilevä lämpö lisääntyy, kiihtyvät yleiset maapallon ilmankiertoliikkeet, jolloin kylmien merivirtojen vaikutus kasvaa. Nykyisen kuivumisen eli aavikkopaholaisilmiön syynä ei ole vuotuisen sateenmäärän väheneminen, vaan sen keskittyminen tiettyihin kuukausiin. Loppuosa vuotta jää näin ollen tavallista kuivemmaksi, tuulisemmaksi ja lämpimämmäksi, jolloin eloperäisen maan mikro-organismit kärsivät, haihtuminen on liian voimakasta ja kasvit kuolevat. Esiintyy eloperäisen maaperän yleinen rappeutuminen, jolloin metsätyyppi vähitellen huononee. Sadeaikoina rankkasateena putoava vesi pitää sitten huolen siitä, että maan pinta syöpyy. Ravintosuoloja kulkeutuu pois, eivätkä kasvit ja orgaaninen elämä yleensäkkään saa käyttää hyväkseen poisvirtaavaa vesimäärää. Ilmastollisina normaalikausina on alkuaineiden kiertokulku tasaista, mikä on omiaan aikaansaamaan eliökunnalle hyvät elinmahdollisuudet.

Ravitsemus alkaa maasta. Sir Albert Howardin käsityksenä oli, että kansan terveys perustuu sen maanviljelyksen terveyteen. Tautisuuden ja kaikenlaisen rappeutumisen, erikoisesti syöpäisyyden huolestuttava lisääntyminen johtuu mm. siitä, että ruuaksi saamme hedelmän, marjan tai kaalinkerän, joka on sisäisesti sairas ja päältä myrkytetty. Kun apulannoilla ja muilla yksipuolisilla lannoitteilla olemme saaneet viljelyskasvit tuholaisten valtaan, ruiskutamme niitä tehokkailla tuholaismyrkyillä. Terveyden kiertokulku luonnossa katkeaa ihmisen kohdalla.

MATTI KURJENSAARI

Jäähyväiset 50-luvulle

Suurta kohua herättänyt ironinen ja itseironinen päiväkirja vuosilta 1957—59. »— ajatuksista rikas, tyyliltä ansiokas ja poliittisestikin hyvin mielenkiintoinen teos.» (Yrjö Niiniluoto, HS) — 338 s. 730/980 mk. 2. painos.

EEVA-LIISA MANNER

Orfiset laulut

Mannerin jännittyneesti odotettu uusi runokokoelma aloittaa voitollisesti uuden runoutemme 60-luvun. Kokoelman keskeisen osan muodostaa monijaksoinen 'Strontium', runoilijan tilinteko omasta aikakaudestaan — suuri katsomuksellinen runoelma. — 500/680 mk.

EINO SALMELAINEN

Tarinaa teatterista

Päiväkirjan tapaan syntynyt teos teatterista, sen työskentelystä ja ongelmista. Monipuolinen, ajankohtainen, uusia ideoita ja väittälyä herättävä teos, jossa tekijä kohdistaa sanansa vuoroin kirjailijoille, vuoroin yleisölle, ohjaajille ja näyttelijöille. 301 s. Kuvitettu 900/1200 mk.

Moderni on aina sitä, että jotain vanhaa lämmitetään (tai jäähdytetään). Siitä otetaan jokin osa uudeksi objektiksi ja tuo vanha moderni levitetään uuden taustaksi.

Kirjallisen työskentelyn välineinä ovat sanat ja niillä/niistä luotavat kokonaisuudet. Jokainen sana on osa laajempaa ajatuskenttää käytettiinpä sitä pitkään harkiten tai impulsiivisesti ja sen yksityinenkin kohtalo yhdistelmistä erillään jää elämään ajatuksen ja mahdollisuuden uusille kentille. Sanan takana on monta sanaa. Ymmärryksen, ajatuksen, sopimuksen rinnalle ja lävitse voi avautua uusia mahdollisuuksia. Sana vie kuvaan, kuva kokonaisuuteen, joka on ajatus, ajatus uuteen yhdistelmään. Sanojen luomien mielikuvien ja mahdollisuuksien taas kiteytyttyä on sanan takana monta sanaa.

Sanoista muodostetaan sopimus sanoista, sanoilla se puretaan, sanoin annetaan säännöille muodot. Kysymys sanan abstraktiosta on tärkeä siksi, että sana joko luo liikettä mieleen tai se on jäävä paperille piirrettyä merkinä tai puhuttuna henkäyksenä lyhyeksi tuntoaistimukseksi.

Lukijan tai kuulijan tavallisin tila on sanasokeus: koetaan totumuksia ja niitäkin aina heikommin, tästä syystä modernisti kantaa huolta sanastaan ja siksi eräs hänen tehtävistään on luoda uutta kieltä valitsemalla ja yhdistelemällä sanansa niin, ettei lukutottumus varjostaisi avarampaa kenttää sanan ja mielen liikkuu.

Sanoja syntyy tilanteista, sopimuksista, ymmärryksen, ilmaisun ja toiminnan halusta. Niillä on elinaikansa tilanteitten, sopimusten ja ymmärryksen puitteissa, mutta jokainen sovittuna käytetty tai uudeksi pyrkivä sana etsiyytö toisten sanojen avulla lähemmäksi ajatusta, joka vastaa tilannetta tai muodostaa tyydyttävän sopimuksen asiassa. Sanojen on oltava tai tultava yhteisiksi, jotta ne kommunikoisivat. Yhden tai useamman sanan on pysähdytettävä lukija/kuulija ja lähetettävä hänet retkelle etsimään toisia. Jokainen löydetty sana on matkakumppani, jokainen hukattu edessä.

Kokonaisuus on tai tuntuu sellaiselta ja sellaiselta hyvältä, satumalta, jollakin hetkellä, ja sellaisena muisti sen säilyttää uutta sattuvaa hetkeä varten. Yksi sana voi olla vapauttaja ja yksi peturi. Ja tämä tuttuudesta, tottumuksesta, tilanteesta. Yksi sana on monen isä.

Jätän syrjään jo sovitut sanat ja vertaan yhtä niistä ilmaisijaansa ja hänen elämänsä. Hänen sopimuksensa ovat määräaikaisia. Mutta sanojen perheestä lähtee tuhlajaasana etsimään toisia ja tuo epäsosiaalinen sana pyrkii sanoja etsiessään sanojen seuraan, lähtee niiden parista, jotka ovat merkit, etsimään merkityksiä.

TOISELLA RANNALLA

(kuunkulkija)

olen poikkiteloin tiellä
tämä tarina ei ole tosi. Olen kuunihminen ajan
en sitä enkä tätä täydenkuun ihminen puolen
etsinnän kohde
en en ole etsitty kohdallani ovat löydöt
ammattivaikeuksia ja rajoituksia ei en ole
ammatti-ihminen vaan kuun ajan

olen poikki tästä:
valloittettava kuu on kunnia valloittanut voittanut
pelierä ei kunnia en ole peli ei erä ole asia asiaani
olen kuun ihminen ajan etsinnän löydön kohde
en valloittanut ammattivaikeuksia rajoituksia
en ole ammatti, ihminen

olen ja kuun puolelta etäisyyttä käsittämätöntä
aikaa tähdenlentoja planeettoja laulettua
lennunrataa: avaruutta itsemurhaa keskittymistä pois
etäisyyttä ja lähempänä vielä olen kuolemaa

lähellä kuolemassa

(sulka ja höyhen)

puolivalossa terveen metsän avaruudessa
kiiltävä saapas ja päässä sulka linnun siiveltä
kiiltävä valo tapaa metallia nisunjyvän silmän
kaksi mustaa sokeaa kuolemaa metsä valtakunta
messinki laulaa nälän turhuutta ja lennon
turhaa nälkää tuuli nostaa kuolleen
sanan lämpö ei kylmene höyheneltä

(lomaan)

pallo joka iloisesti hypähtää kädestä käteen
sormi joka kovettuu kepiksi ja lyö sormille
kartta jota kädet opettelevat
kartta jota jalat marssivat
kartta johon haudataan pallo ja lapsi
lähetetään sotaan
lasi jota käännetään ja käännetään
hiekkä joka asettuu hiekan lomaan
sokkoon
mikä aika on

(toisella rannalla)

amebanmerkit pisarassa olen sidottu
mereen poistuvaan aaltoon
riviin merisotilaita kuolleita
toisella rannalla lumi peitti käden
kynnet kasvoivat jääksi lahden yli
valut pisarana kynnen alla itseäsi
kohden

(klassillisella rajalla)

tuulettomassa ja kirkaassa
nopeassa kulussa katsetta sivulle
ajassa
tuulessa
sameassa hitaassa katseessa

klassillisella rajalla
mittarilla

elohopeana määrät lämmön

(kreikan ja karhun)

tahdon kertoa sen mitä haluan
ajan tämän ruumiin viisarin
ja jonkun nousun jonkun kierroksen
lopun jatkon ja alun

(kuuntelen)

torvien suoraa puhetta sutta korvessa
sutta sotaan sutta hautaan
turpa torveen soita sinäkin aamuun
kuoltuasi sodasta
vihellä luoksesi ystävä: elämä
lautturin isännätön koira

Per-Hakon Pålvals

NYHAVN

*Lähdin synnin pesään
ja petyin syvästi
tosin juotiin ja tanssittiin
yksi ja toinen hame liukui ylös
rumia sanoja oli kyllin
mutta herrojen nenät olivat punaiset
ja kaulusten reunat likaiset
ilotytöt eivät olleet tyttöjä
vanhoja köntikkäitä huoria
luultavasti Vesterbrosta
silmät kuin sameat peilit
en uskaltanut edes juoda haluni mukaan
vaan istuin kuin kuiva silli
jos tämä oli synnin pesä
niin olen pyhimys
ja sataprosenttisesti immuuni.*

IN MEMORIAM

Joukottain sanoja ja mikä julma tulos
kuolleet miehet kuolleet naiset kuolleet lapset
ja kaikki silvottuja laiminlyötyjä
heidät laiminlyödään täysin todellisesti ei tahdota ymmärtää
miten pirullista heillä on
ei ymmärtää miten tyhjiä olivat sanat joita he seurasivat
kuolleet olemme täysin ja tehokkaasti unohtaneet
he ovat tilastollisten töitten numeroita
korkeintaan isäukko joka kaatui Summassa
aivot valuivat lumeen kuin soppa
tosin tuhlaamme heille massoittain ministerien sanoja
paljastustilaisuuksissa televisiokamerat surisevat
on seistävä suorana ja näytettävä isolta
pappien sanoja muistojuhlissa kynttilöitä
ja puheen porinaa Mahtavasta joka voi kaiken
eikä mitään ei mitään kranaatteja vastaan
iäkäs äiti itkee jossain hiljaa
ja kaukana salamavalloista yksin
hänen muistonsa ovat selvät kuin etsaukset
mutta ne seuraavat häntä hautaan uusi sukupolvi
ja entisen enemmistö näkee vain sanoja
vailla tunnetta ja numerot kylmät kuin lumi
katsoo ohi ajattelee olevaa ja antaa
pihvin ja sinappisen makkaran maistua.

Kokoelmasta *Minnet är en vinge*.

Suomentanut Tarmo Manelius.

Per-Hakon Pāvalsin esikoiskokoelma *Glas emallan* ilmestyi 1956. Sen saama vastaanotto oli myönteinen. Arveltiin hänen jatkavan Elmer Diktoniuksen aloittamaa voimakkaan ilmaisun linjaa.

Toisessa kokoelmassa *Solkatt* (1957) on ironia hiukan lieventynyt, ehkä perhe-elämän antamien elämysten ansiosta. Näytti kuin kapinointi olisi menettänyt teränsä. Kolmas kokoelma *Minnet är en vinge* ilmestyi tänä syksynä. Sen vastakohdat ovat voimakkaammat kuin edellisen, samoin tyytymättömyys. Vielä tänä vuonna ilmestyy novellikokoelma *Snuviga gatlyktor*. Sen aihepiiri on kaupunkielämä ja yleisvire satiirinen.

Pāvals luo myyttiä ja pysyy maan pinnalla. Pidäkkeettömän vaelluksen ikävöinti ja lyhyen mietiskelyhetken onnekkuus saavat hänen runoissaan ylistyksensä.

Tarmo Manelius

Suomessa on kahdenlaisia opettajainvalmistuslaitoksia: opettajakorkeakouluja (mukaanluettuna Jyväskylän kasvatustieteellinen korkeakoulu) ja keskikouluun pohjautuvia seminaareja.

Opiskelu seminaareissa on lähinnä oppikoulua ja etenkin sen alastetta muistuttavaa, vaikka oppilasaines on vanhempaa ja varmasti kaipaa laajempia näköaloja avaavaa opetusta. Seminaareissa halutaan pysytellä mahdollisimman lähellä kansakoulun opetustapaa ja seurauksena on epäitsenäinen kouluopiskelu. Oppikirjat ovat enimmäkseen keskikoulun kirjoja. Kursseja ei pyritä laajentamaan niin, että oppilaat käsittäisivät laajempia yhteyksiä, vaan pysytään tiukasti kiinni detaljaineksessa.

Eräänä syynä tilanteeseen on se, että seminaarin opettajakunta on oppikoulun opettajiksi valmistuneita ja sitten seminaareihin erikoistuneita. Tämä pieni erikoistuminen ei ole tarkoitustaan vastaava, sillä nämä opettajat ovat lasten opettajia, eivät aikuisten. Opettajasta riippuu paljon — saako oppilas aineesta muuta kuin irrallisia tiedon palasia. Näyttää siltä, että kykenevät opettajat eivät seminaareissa viihdy. Seminaarit eivät suosi omaperäisyyttä vaan perinteitä.

Tänä vuonna julkaistu komiteamietintö opetussuunnitelmasta lupaa vähän parannusta. Erilaisten opintosuuntien ja vapaaehtoisten aineiden avulla pyritään luomaan mahdollisuuksia erilaisille lahjakkuuksille. Tämä on tietysti edistystä. Kuitenkin seminaarit jäävät vielä kouluiksi koululaisille, ei valmistuslaitoksiksi opettajille ja ihmisille. Oppilaat oppivat tärkeimmäksi numeroiden saamisen keinolla millä tahansa, vaikka petoksella. Sivuseikaksi jää kasvaminen täysimittaiseksi ihmisiksi.

Seminaareja on pidetty kulttuurin ahjoina pimeässä maassa. Ehkä joskus on niin ollutkin. Yksityiset opettajat, oppilaat ja oppilasryhmät saattavat joskus tehdä suuriarvoistakin työtä kulttuurin hyväksi, mutta he eivät sitä tee seminaarin ansiosta vaan siitä huolimatta. Poroporrallisuus ja hakoteille mennyt uskonnollisuus suhtautuu piittaamattomasti tai suorastaan vihamielisesti sivistysharrastuksiin. Ennen muuta löytyy vikaa lainlaatioista, jotka ovat tarkoittaneet opettajainvalmistuslaitokset valmistamaan uskollisia opetusautomaatteja, ei ajattelevia ihmisiä.

Voidaan nimetä erikoisia »kulttuuriaineita» kuten historia, musiikki, kuvaamataito ja äidinkieli, joissa luulisi kulttuuria jaettavan runsaasti. Historian opetus riippuu täydelleen opettajasta, sillä kunnollisia historian oppikirjoja ei ole vielä kirjoitettu. Opettajalla on mahdollisuus ohjata oppilaita näkemään historiaa kulttuurihistoriana ja opettaa heidät tajuamaan kehitystä, syitä ja seurauksia. Usein on opettajalla kuitenkin

tapana nähdä vain sotia ja rauhoja, kuninkaita ja vuosilukuja. Musiikin opetus seminaareissa on laulamaan ja soittamaan opettamista. Musiikin ymmärtämistä taiteena ja sen opettamista taiteena ei juuri esiinny. Ja kuitenkin kaivattaisiin, kykyjen mukaan, syventymistä musiikin olemukseen (ei niinkään tekniikkaan) ja sen pitkän kehityskulun selvittämistä. Ei kenestäkään tule muusikkoa kun koulutus aloitetaan aikuisena, mutta musiikin ystävä ja ehkä ymmärtäjäkin hänestä kyllä tulee, jos hän saa innostavaa ohjausta.

Kuvaamataiteen opiskelu rajoittuu lähinnä kansakoulussa kysymyksen tulevien töiden piirtämiseen ja värittämiseen sekä pinnalliseen piirustusteknilliseen koulutukseen. Se ei tee osaavasta mestaria eikä osaamattomasta osaavaa. Viimeisenä vuonna uhrataan kuvaamataiteiden historialle 9 (yhdeksän) tuntia. Siinä sitten neljän vuoden anti yhdeksässä tunnissa. Ja jos asianomainen opettaja on sopivan laiska, tämäkin aika kuluu aikomiseen ja kuvien katsomiseen. Mitä merkitystä aikuiselle ihmiselle on lasten piirustusten piirtämisestä, kun hän ei opi erottamaan taidetta rihkamasta!

Aidinkielellä on tuntimääräisesti suurimmat mahdollisuudet, mutta näitä mahdollisuuksia ei käytetä hyväksi. Kirjallisuuden opetus keskittyy monesti läpipuituihin kotimaisiin klassikoihin. On käsittämätöntä, miksi samoja kirjailijoita, ansiokkaita kylläkin, tulee vastaan koulussa kuin koulussa. Kotimainen kirjallisuus on arvokasta, mutta ei se ole suurinta ja tärkeintä maailmassa, ei suomalaisillekaan. Maailmankirjallisuuden suuriin teoksiin ei seminaarissa tutustuta muuten kuin pilan päiten. Seminaarien äidinkielen opettajissa ei juuri tapaa kirjallisuutta tuntevaa väkeä, ja se vähä mitä tunnetaan on vanhaa. Ainekirjoitusopetus on oikeinkirjoitusta. Pääpaino pannaan kielioppiin; ilmaisun asiallisuus ja kielen kauneus ovat sivuseikkoja.

Korkeakouluissa on lyhyt kurssi ja siitä johtuva kiire. Ilmeisesti tämän takia on jätetty pois kaikki, mikä saattaisi antaa henkistä pääomaa. Pieni esimerkki: Jyväskylässä esitelmöidään ensimmäisenä vuonna tunti viikossa äännehistoriaa ja toisena vuonna tunti viikossa kieliopin opetusoppia. Tentti pidetään äännehistoriasta ja arvosana annetaan äidinkielestä ja *kirjallisuudesta*. Moni jää ihmettelemään, milloin sitä kirjallisuutta opetettiin.

Näyttää siltä, että korkeakoulujen opettajakunta suhtautuu opiskelijoiden kulttuuriharrastuksiin passiivisesti, jopa kielteisesti. Jyväskylässä tämä on huomattu muuallakin kuin korkeakoulun omassa piirissä. Korkeakouluissa ymmärretään vain tavallista, normaalia oppilasta. Jos oppilas eroaa kaavasta, hän ei ole suosiossa. Omaperäisyyttä rangaistaan huonoilla numeroilla.

Opettajat jatkavat opiskelua vielä myöhemminkin. Jatko-opiskelu keskittyy vain arvosanojen hankkimiseen. Sen tarkoitus ei ole persoonallisuuden kehittäminen, vaan taisteluvalmiuden parantaminen kireillä paikkamarkkinoilla. Tärkeintä opettajalle on mahdollisimman edullisen paikan saaminen ja mahdollisimman suurien tulojen hankkiminen. Valitsevan tilanteen hyvä esimerkki on Opettajain lehti. Kaikki, mikä ei ole ilmoituksia tai tiukasti ammattiasioita, on juttua, joka lähinnä sopii lastenlehtiin. Kuitenkin lehden levikki on suuri ja sen mahdollisuudet kulttuurityön tekemiseen opettajien keskuudessa suuret.

Opettajia valmistuu vuosittain satoja ja kukin heistä joutuu tahtoen tai tahtomattaan vaikuttamaan monen ihmisen maailmankuvan muodostumiseen juuri siinä vaiheessa, jolloin ihmisen alku on vastaanottavimmillaan. Opettaja voi antaa paljon, jos hänellä on antamista. Pieni henkinen pääoma olisi hyvä suoja ammattitautia, henkistä kuivettumista vastaan.

Yrjö Massa

Eräs nykyisen teollistuneen, teknillistyneen ja kaupunkimaistuneen yhteiskuntamme polttavia ongelmia on nuorisorikollisuus, joka näyttää vuosi vuodelta jatkuvasti hiljalleen lisääntyvän. Niinpä Kauko Lampi toteaa Vankeusyhdistyksen julkaisussa Rikollisuutta vastaan No 2/58, että syytteeseen pantuja nuoria oli v. 1951 11.996, v. 1952 12.520, v. 1953 15.040, v. 1954 16.033, v. 1955 16.448, v. 1956 18.926 ja v. 1957 24.409. Erityisen huolestuttavana ilmiönä on pidettävä vv. 1956—57 tapahtunutta entistä jyrkempää nuorisorikollisuuden enentymistä. Tämä ilmiö ei ole selitettävissä väkiluvun lisääntymisellä, sillä ns. suuret ikäluokat eivät ole vielä saavuttaneet 15 vuoden ikää, jossa lainsäädäntömme mukaan rangaistusraja on. Se ei selity myöskään kuin osaksi ns. moottoriajoneuvoliikenne rikosten enentymisen perusteella, vaikka nämä rikokset ovatkin kasvaneet hyvin jyrkästi (syytteeseen pantuja nuoria v. 1951 1.216, v. 1952 1.961, v. 1953 3.118, v. 1954 3.512, v. 1955 4.384, v. 1956 5.864 ja v. 1957 7.737), sillä samoina vuosina on kasvanut myös omaisuus-, juopumus-, väkivalta- ja muista rikoksista syytteeseen pantujen nuorten lukumäärä. Liikenne rikosten lisäksi varsinkin omaisuusrikollisuus on viime aikoina voimakkaasti noussut. Huolestuttavana piirteenä on myös mainittava nuorisorikollisuuden suurempi lisääntyminen nuorempien ikäluokkien (15—17 v.) keskuudessa verrattuna varttuneempiin nuoriin (18—20 v.).

Nuorisorikollisuuteen vaikuttavat sekä perusuusiset että ympäristölliset tekijät, joista tässä yhteydessä tarkastelemme jälkimmäisiä osoittaaksemme ne pääasialliset alueet, joilla olisi saatava korjausta aikaan.

Varsinkin 1800-luvun jälkipuoliskolta lähtien nuorisorikollisuutta on tutkittu tarmokkaasti tilastomenetelmin sekä suku- ja kaksostutkimuksin. Nämä tutkimukset, jotka edelleen jatkuvat, ovat osoittaneet, että erityisesti seuraavat kodin sisä- ja ulkopuoliset ympäristötekijät vaikuttavat nuorisorikollisuuteen: *kodin sisäpuolisista syistä* köyhyys, vajaat perhesuhteet, vajaa tai väärä kasvatusta ja kuri, kodin pahantapaisuus sekä *kodin ulkopuolisista syistä* huono seura, epäedulliset vapaa-ajan olosuhteet ja epäedulliset työ- ja kouluolosuhteet. Kodin sisäpuolisista syistä köyhyyden sinänsä ei tarvitse vaikuttaa nuorisorikollisuutta edistävasti, jollei siihen liity myös muita rikollisuuteen houkuttelevia tekijöitä. Köyhyyteen sisältyy usein läheisesti asunto-olojen ahtausta sekä mukavuuksien, leikki-, askartelu- ja virkistysmahdollisuuksien puute. Ahtaissa asunto-oloissa perheenjäsenten keskuudessa syntyy yleensä enemmän eripuraisuutta ja ristiriitoja kuin väljissä kotiloissa, eikä ahtaassa ja karussa kodissa ole niin helppo viihtyä. Siitä syystä nuoret viettävät paljon vapaa-ajastaan ulkona. Köyhyyden ja asunto-olojen ahtauden vuoksi myös moni nuori lähtee tavallista aikaisemmin lopullisesti pois kotoaan ja saattaa tällöin joutua heikoin moraalisin varustein maailmalle.

Köyhyyttä ja siihen liittyviä tekijöitä huomattavampana nuorisorikollisuutta edistävänä syynä ovat *vajaat perhesuhteet*. Aviottoman lapsen asema varsinkin maaseudulla on vaikeampi kuin avioliitossa syntyneen lapsen, sillä avioton lapsi ja hänen äitinsä joutuvat elämään melkein läpi elämän määrätynlaisen sosiaalisen paineen alaisena, mikä seikka voi jättää lähtemättömät jäljet sekä äidin psyykeen kasvattajana että lapseen kasvatettavana. Tällöin myös rikokseen lankeamisen vaara saattaa olla suurempi kuin ehjän kodin lapsella. Samaa voidaan sanoa

hajonneitten kotien lapsista, joiden isä tai äiti tai molemmat vanhemmat ovat kuolleet tai joiden vanhemmat asuvat välien rikkoutumisen vuoksi erillään tai ovat eronneet. Tällöin orpous haittaa yleensä enemmän tyttöjä kuin poikia ja on sitä haitallisempi, mitä varhaisemmassa lapsuudessa se on alkanut. Avioero on lapselle yleensä vahingollisempi kuin isän tai äidin kuolema ja äidin menetys kohtalokkaampi kuin isän poismeno.

Olematon ja liian höllä tai ankara *kuri ja kasvatus* vaikuttavat huomattavassa määrin nuorisorikollisuuden syntyyn. Tämä on tekijä, joka vanhempien tulisi ottaa tarkoin huomioon lapsiaan kasvattaessaan. Olisi löydettävä oikea kultainen keskitie liian höllän ja liian ankaran kurin välillä, sillä molemmilla on haitallinen vaikutus lapsen kehitykseen sosiaalisesti ja velvollisuudentuntoiseksi kansalaiseksi.

Pahantapaiset vanhemmat tai muut pahantapaiset kodissa asuvat henkilöt voivat luonnollisesti vaikuttaa huonolla esimerkillään haitallisesti lasten kehitykseen ja täten olla omiaan johtamaan heitä rikollisuuteen. Vaikkei lapsi ottaisi esimerkkiä pahantapaisista aikuisista, niin jo aikuisten pahantapaisuuden olemassaolo — juoppous, siveettömyys, tappelu, riitely, varasteleminen, uhkapeli, lasten laiminlyönti tai huono kohtelu jne. voi aiheuttaa sen, että lapselta häviää kunnioitus heihin ja sen mukana hänen moraalinsa perusta alkaa järkkyyä.

Vanha sananparsi sanoo: «Seura tekee kaltaisekseen.» Tilastollisesti on todettu, että tämä kansanomainen ajatus pitää huomattavassa määrin paikkansa esim. kodin ulkopuolisen huonon seuran vaikutusta nuorisorikollisuuteen tarkasteltaessa. Englantilainen tutkija Burt on tullut tulokseen, että 25 % hänen tutkimistaan nuorisorikollisista on ollut huonossa samanikäisten seurassa ja 5 % huonossa aikuisten seurassa. «Sakilla» ei sen sijaan — usein vastoin yleisiä käsityksiä — näytä olevan vaikutusta nuorisorikollisuuteen, sillä mm. suomalaiset tutkijat M. Kaila, Helasuo ja Helanko, ovat tutkimuksissaan todenneet, että nuoret tekevät yleensä rikoksensa joko yksin tai kaksittain.

Vapaa-aika ja sen perustalta nouseva joutilaisuus ja laiskuus on huonon seuran ohella toinen tekijä, jolla on vaikutusta nuorisorikollisuuteen. Nykyisessä teollistuneessa, teknillistyneessä, hyvin järjestäytyneessä ja korkeaelintasoisessa yhteiskunnassa vapaa-aikaa on ihmisille tullut paljon enemmän kuin ennen. Kahdeksan tunnin työaika ja amerikkalaiset viiden työpäivän viikot ovat siitä yhtenä todisteena. Ja mitä enemmän ihminen pystyy automatisoimaan teollisuutta ym. elinkeinohaaroja, sitä enemmän on odotettavissa tulevaisuudessakin vapaa-aikaa. Maatalous- ja maaseutuvaltaisessa yhteiskunnassa riittää jo kodin piirissä sopivaa työtä ja askartelua nuorisolle, jopa lapsillekin, mutta teollisuus- ja kaupunkivaltaisessa yhteiskunnassa heille jää paljon enemmän vapaa-aikaa, jonka väärä käyttö voi johtaa helposti myös rikollisuuden poluille. Joutilaisuus ja laiskuus sinänsä ovat jo omiaan moraalisesti veltostuttamaan nuoria ja johtamaan heitä purkamaan luontaista energiaansa arveluttaviin seikkailuihin. Mutta sen lisäksi yhteiskunnan yleisesti hyväksymät vapaa-ajan viettomuodot, kuten elokuvissa käynti ja sarjakuvien lukeminen sekä ala-arvoinen kirjallisuus saattavat kiihottaa nuorten seikkailunhalua ja johtaa heitä sitä tietä pakenemaan elo- ja sarjakuvien tai huonon kirjallisuuden epätodelliseen maailmaan tai jäljittelemään käytännössä niiden rikollisia sankareita. Myös Lehtovaara ja Koskeniemi tähdentävät kasvatopsykologiassaan elo- ja sarjakuvien vaikutusta moraalisten asennoitumisten syntyyn ja kehitykseen. Alkoholin käyttö ja kuljeskeleva elämä ovat ymmärrettävästi huomattavia nuorisorikollisuuden syitä. Paikkakunnilla, joissa nuorilta puuttuu sekä kodin ulko- että sisäpuolella mahdollisuuksia hyviin harrastuksiin, tämä puute voi olla eräänä syynä nuorisorikollisuuden syn-

tyyn. Kuten tunnettua lapset tarvitsevat runsaasti liikuntaa ja askartelua. Ilman suotuisia mahdollisuuksia niihin he saattavat suunnata liikunnan- ja toiminnantarpeensa epäsosiaalisille urille. Niinpä nuorisorikollisuutta on todettu esiintyvän enemmän esim. sellaisissa suurkaupungin osissa, joissa ei ole puistoja, urheilukenttiä tai muita sopivia ulkoilualueita.

Työttömyydellä on suurin vaikutus ennen kaikkea omaisuusrikollisuuteen. Eri tutkijat ovat tulleet tulokseen, että 12—43 % nuorista rikollisista on ollut rikoksen tekoaikoihin työttömänä. Työn puute ei kuitenkaan johda sinä määrin rikollisuuteen kuin tilapäinen rahan- tai omaisuudentarve esim. elokuvia, kahvilassa istumista, polkupyöränostoa, velanmaksua tms. varten. Työn puutteen lisäksi voi myös sopimaton, liian helppo, liian vaikea tai ikävystyttävä työ vaikuttaa nuorisorikollisuutta edistävästi.

Koulussa lapsen sosiaalinen kelpoisuus alkaa ilmetä jo melko selvänä. Siksi kouluolojen tutkimus voi antaa hyviä viitteitä myös tutkittaessa nuorisorikollisuuden syitä. Koulusopeutumattomuuden ja nuorisorikollisuuden välillä onkin todettu vallitsevan huomattavaa positiivista korrelaatiota, vaikka onkin usein vaikeata sanoa, milloin sopeutumattomuus on katsottava koulusta, milloin taas oppilaasta johtuvaksi.

Kodin sisä- ja ulkopuolisten nuorisorikollisuuteen vaikuttavien syiden lisäksi on olemassa vielä kolme tekijää, jotka ovat aina rikoksen yhteydessä olemassa. Ne ovat aika, paikka sekä sisäinen ja ulkonainen tekovalmius. Tunnettu tosiasia on, että nuorisorikollisuutta esiintyy tavallista enemmän sotien, taloudellisten kriisikausien ja yhteiskunnallisten mullistusten aikoina ja välittömästi niiden jälkeen. Niinpä meillä Suomessa nuorisorikollisuus välittömästi sodan jälkeen v. 1945 nousi korkeimmilleen, jolloin 15—17 vuotiaita nuoria asetettiin syytteeseen 6545. Sen jälkeen lukumäärä pieneni aina vuoteen 1952 asti, niin että v. 1951 ko. syytettyjä oli vain 2.448. Siitä lähtien ko. syytettyjen lukumäärä on jälleen jatkuvasti hiljalleen kasvanut. Burt on Englannissa todennut, että rikoksia tehdään eniten kesä- ja joulukuussa ja vähiten taas helmi- ja elokuussa. Rikokset kasaantuvat siellä myös viikonloppuihin, vielä enemmän sunnuntai- kuin lauantaipäiviin. Säällä on myös vaikutusta rikollisuuteen. Niinpä samainen Burt on tullut tulokseen, että päivänvalon, auringonpaisteen ja lämpötilan kohotessa tai laskiessa nuorisorikollisuus kohoaa, mutta laskee säätilan pysyessä samanlaisena. Miten lienee asianlaita Suomessa?

Neljännes nuorisorikoksista tehdään *vieraalla paikkakunnalla*, jonka seikan ja uusintarikollisuuden välillä vallitsee samalla positiivinen korrelaatio. Suosituin rikoksentekopaikka on yleensä suurkaupungin katu. «Tilaisuus tekee varkaan», sanotaan. Jokaisella rikoksella onkin oma tilanteensa, *ulkonainen tekovalmius*, jossa se suoritetaan. Kun siihen tulee lisäksi sisäinen tekovalmius, joka ylittää rikoksen tiellä olevat moraaliset ym. estot, on rikos valmis. Suurin osa väkivaltarikoksista tehdään itse rikospaikalla syntyneestä mielijohteesta tai voimakkaasta viettymyksestä, vaikkakin itse rikosvalmius on jo yleensä ollut ennakolta olemassa. Toiset rikokset taas tehdään pitkän ja suunnitelmallisen harkinnan tuloksena. Myös äkillinen konflikti saattaa olla rikokseen johtava syy, vaikka ao. henkilö ei muuten ehkä tekisi rikosta.

Yhteenvetona nuorisorikollisuuteen vaikuttavista ympäristötekijöistä voitaisiin sanoa, että tilastojen mukaan *kodin sisäiset syyt vaikuttavat kohtalokkaammin nuorisorikollisuuteen kuin kodin ulkopuoliset tekijät*. Kodin sisä- ja ulkopuolella vallitsevalla moraalisella ilmapiirillä näyttää olevan ratkaiseva vaikutus nuorisoon. Mitä huonompi tämä moraalinen ilmapiiri on, sitä enemmän esiintyy nuorisorikollisuutta niin meillä suomalaisessa yhteiskunnassa kuin ulkomaillakin.

pekka lounela

Kunnallisvaalit menivät. Ne käytiin 'yleispoliittisissa merkeissä'. Tällä tarkoitetaan, että kysymyksessä olivat jonkinlaiset esikokeet eduskuntavaaleja ja presidentin valitsijamiesvaaleja varten. Kuntalaisena ja kansalaisena sanoisin, että meitä petettiin taas. Helsingissä nähtiin julisteita, joissa puhuttiin punaisesta Kolarista ja punaisesta Kemistä. Sen sijaan ei nähty julisteita, joissa olisi tunnustettu asuntopula pahimmaksi sosiaalisesti epäkohdaksi ja vaadittu toimenpiteitä sen poistamiseksi. Porvarien ja sosialistien yleispolitiikkaa ajetaan äänestäjien kustannuksella.

Omituiselta tuntui havaita, että useat valtuustoehdokkaat vetosivat omakotirakentajiin, ikään kuin asuntokysymyksen kipein kohta olisi omakotitonttien puute. Kallein, kenties romanttisin, mutta vain suhteettoman suuren julkisen tuen avulla mahdollinen rakentamistapa poimitaan esikuvaksi.

Amerikassa on ehkä varaa siirtyä laajoihin omakotiasutusalueisiin, joiden asukit elämänsä mittaan saavat maksetuksi velkansa ja talon omakseen. Mutta meillähän suunnitellaan parhaillaan Kallioon jättiläis-slummeja — ja jokaisen omakotitonttialueen perustaminen merkitsee pienempiä mahdollisuuksia rajoittaa kantakaupungin tonttien rakennusoikeuksia, kerrostaloasutuksen ahtamispyrkimyksen suosimista; se on epätervettä politiikkaa näin köyhässä maassa.

Olen kokenut asuntopulan alhaaltapäin. Sama kokemus olisi hyväksi kaupunginvaltuutetuille. Kiinteistön- ja tontinomistajien suhdaton vaikutusvalta Helsingin kaupungissa näyttää olevan ristiriidassa nykyajan kehityspyrkimysten kanssa: kuluttajia, asujaimia on ryhdytty vuosi vuodelta räikeämmin laiminlyömään.

Kuulin, että sosialidemokraattisella puolueella oli kulttuuriohjelma. Se oli laadittu 1930-luvulla. Sitä etsittiin kauan, mutta yhtään kappaletta ei löytynyt.

Olen kuullut, että myös maalaisliitolla on kulttuuriohjelma. Mutta tämä on varmasti vain pahaa parjausta.

Pentti Linkolan syksyllä julkaisema pamfletti *I s ä n m a a n j a i h m i s e n p u o l e s t a* on herättänyt keskustelun, jonka vilkkaus merkitsee erittäin myönteistä yllätystä. Myöskin taatusti vanhoilliset ja sotilashenkiset piirit ovat joutuneet ottamaan kantaan: sanottakoon niiden kunniaksi, että ne ovat suostuneet avoimesti esittämään asennoitumisensa perusteluja. Uskonto, koti ja isänmaa — fraseologia, jota vastaan Linkola hyökkää — ovat edelleenkin keskeisinä aseistautumisapelleina.

I s ä n m a a n j a i h m i s e n p u o l e s t a on huolellisesti laadittu alustus, jolle toivon laajempaa, detaljoidumpaa jatkoa. Eräät tarpeettomat naiivit yksityiskohdat pistävät silmään: sanotaan herkkien ja tunteellisten nuorukaisten raaistuvan sotaväessä, mutta minusta tuntuu siltä, ettei asevelvollisuuden suorittaminen yleensä vaikuta ihmiseen kuin aivan pinnallisesti. Ylevän pintakuoren alla on harmaa, unimainen jakso ihmiselämää, hiukan pinnausta, punttausta ja purnausta. Alennustilassa koettu veljeys haihtuu normaaleihin oloihin palattua, yksinkertaisimpia tyyppisiä lukuunottamatta.

Vakuuttavampi tyyllinen ote olisi päästänyt dialektiset ansiot paremmin oikeuksiinsa. Yleensä tekijä tai tekijät ovat ottaneet tarkasti varteen vastustuksen luonteen ja laadun, siksipä heitä vastaan kohdis-

tettu polemiikki on suurelta osalta ollut kirjassa torjuttujen väitteiden toistamista itsestäänselvinä ja todistettuina totuuksina.

Linkolan ja kumppanien suurin ansio lienee se, ettei tämän jälkeen voida puhua pasifismista pelkästään kommunistien propagandatempu-iluna ja myyräntyönä. Tässä vedotaan valistuneeseen mielipiteeseen.

Meillä puhutaan mielellään historian todistuksesta. Eikö valistuneen mielipiteen lujittamiseksi kannattaisi perustaa tutkimuskeskusta, jossa selvitetäisiin sotien syitä ja pyrittäisiin ratkaisemaan ongelma, onko varustautuminen ja sotilaallisen valmiuden lisääminen koskaan, missään olosuhteissa johtanut rauhan säilymiseen. Nuoret suomalaiset akateemiset piirit saisivat tehdä perustavaa työtä rauhan olemuksen selvittämiseksi. Yhtä hyvin kuin 'sotatieteestä' voisimme puhua 'rauhan tieteestä'. Olen vakuuttunut siitä, että tätä tietä pääsisimme eroon enimmistä demagogisista todisteluketjuista, joilla sotia puolustellaan. Entä käytännöllinen hyöty, joka tästä tieteestä olisi kaikille kansoille?

Rauhan yhteydessä tolkutetaan aina idealistien utopiasta. Miksei koskaan kirjoiteta lehdissä, että prostituution hävittäminen on idealistien utopiaa? Idealistien utopiat ovat ihmiskunnan parhaita aarteita, sitkeintä ja kestävintä inhimillisyyttä. Siksi ne on rauhoitettava niin poliiseilta kuin papeilta ja upseereilta.

Hyvän kirjallisuuden ystäville suosittelen ranskalaisen Romain Garyn keväällä suomennettua romaania *Lady L.*, etenkin sellaisille, jotka pystyvät laskemaan käännöskömpelyydet silmiensä ohi. Sen toisesta päähenkilöstä kerrotaan:

»Kävellessään Pariisin kurjalistokaupunginosassa juopuneiden, prostituoitujen ja ihmishylkiöiden keskellä hän oli tuntenut niin kiivasta vihaa epäoikeudenmukaisuutta, tuskaa, köyhyyttä ja avuttomuutta kohtaan, ettei hän mielestään saanut enää jäädä odottamaan taivaallista oikeudenjakoa (hän oli pappisoppilas). Innokkaasti hän oli etsinyt totuutta suurten oikeustaistelijoiden teoksista, Proudhonilta, Reclusilta ja Karl Marxilta, mutta he eivät voineet poistaa hänen vihaansa ja tyytymättömyyttään. Absoluuttisen oikeudenmukaisuuden vaatimus paloi sellaisella voimalla hänen sielussaan ja mielessään, että kaikki nuo vaikuttivat hänestä liian kesyiltä, liian pitkämielisiltä. Karl Marxia hän inhosi suoralta kädeltä: saksalainen käytti järjestyneen yhteiskunnan rakennelmia ajatustensa perustana. — — Hän päätti, että maailma oli parannettava. Hän päätti pelastaa ihmiskunnan rumuudelta — eikä suurempaa rumuutta ollut kuin epäoikeudenmukaisuus, köyhyys, poliisi, viranomaiset ja raha. Anarkistinen uskontunnustus syntyi, eikä hän sen koommin koskaan enää siitä luopunut.»

Toisinaan tuntuu siltä, että vain kohtuullinen anarkia voi pelastaa järjestyneen yhteiskunnan täydelliseltä anarkialta.

Viimeksi kirjoitin Jouko Tyyrin pakinakokoelman saamasta vastaanotosta ja otin ehkä turhan jyrkin sanakääntein kantaa Tyyrin puoluekantaaisuutta vastaan. Julkisen suhtautumisen väärämielisyydestä, sen edustajien taipumuksesta sokeaan nokkimiseen tämän kirjan tapaus on ensiluokkainen osoitus.

Olen nyttemmin itsekin saanut tuta, miten toivotonta on leimatun ja valmiiksi lokeroidun kirjoittajan yrittellä lyyrikkona. Toisaalta on tietysti vapauttavaa tuntea olevansa kaikkien 'keskinäisen kehumisen kerhojen' ulkopuolella.

En ole ennen tuntenut joutuneeni niin ahtaalle kuin tänä syksynä. Kirjoittajan elinsijaksi tämä maa on kelvoton. Aineellisen verotuksen voi miten kuten kestää, mutta ei tätä henkistä suoneniskentää.

OPTIMISTIT

»Meidän pääongelmamme ei ole nykyisin enää tuotannon kohottamisessa, vaan siinä, miten saisimme yhteisen kakun nykyistä paremmin jaetuksi, kuten eräs talousmies äskettäin totesi.» Tämä lainaus on Heikki Hasun puheesta, mutta kaikuja talousmiehen valoisasta lausunnosta olen havainnut muuallakin.

Tuollaista talousoppia en ymmärrä alkuunkaan, en taloudellisesti enkä poliittisesti. Tuotannon kohottaminen on hallinnut länsimaiden ajatuksia jo vuosisatojen ajan, ja nyt aate on valloittanut koko maailman. Mikään ei osoita, että sen mahti olisi heikentynyt. Yhdessäkään maassa ei uskota, ettei pääongelma »nykyisin enää» olisi tuotannon kohottamisessa. Vasemmiston poliittisen toiminnan painopiste on ollut ja on tuotannon tasaisemmassa jakamisessa, mutta tuo ajatus ei mitenkään ole sosialistien monopol. Se kuuluu ilman muuta jokaiseen suurtuotannon teoriaan, sillä laajat markkinat vaativat vaurauden tasoittamista. Toiseksi sosialistitkin edellyttävät, vaikka eivät sitä aina lausu suoraan julki, että tasoitus saadaan käytännössä aikaan vain tuotannon lisäyksillä. Omaisuutta ja saavutettuja etuja voidaan jakaa uudelleen vain väkivaltaisesti. Ei kai Heikki Hasu luule kuuluvansa vallankumoukselliseen liikkeeseen.

Toiseksi myös tuotannon lisäys alkaa olla jo ennakolta aika tarkkaan jaettu. Olemme kaikki niin lujasti järjestäytyneet ja kykenemme niin tehokkaasti puolustamaan etujamme, ettei tulojen keskinäisiä suhteita pystytä pahemmin järkyttämään. Muutoksia ei edes vaadita kovin jyrkästi,

jos kaikkien vauraus lisääntyy tasaisesti. Toisin sanoen eturyhmien välistä jännitystä lievennetään tuotantoa kohottamalla.

Ekspansio on piiska sekä talousmiesten että poliitikkojen selässä. Jokaiselta vaaditaan, että hän pystyy tuottamaan entistä enemmän. Vastalahjaksi meille luvataan rikkautta.

Taakkojen lisääminen ei johda yksilöä eikä yhteiskuntaa siihen, mitä klassillinen filosofia on nimitänyt onneksi. Nykyisyyteen tyytymistä ja tyytyväisyyden viljelemistä mielenrauhan teoreetikot ovat aina suosittelleet. Heidä vain ei ole uskottu, ja tänä päivänä heidän oppinsa kuuluvat yksityisajatteluun räikeämmin kuin milloinkaan ennen. Aikakauden moraalissa sillä ei ole muuta pohjaa kuin teollisen kulttuurimme liioittelut. Osa sielustamme kaipaa lepoa, mutta yhteiskunnan varsinainen perustuslaki käskää: enemmän, paremmin, tehokkaammin!

Tyytymättömyyden henkeen ja ennätyksien tavoitteluun voidaan kohdistaa ankaraa kritiikkiä hyvin perustein. Kylyttömyyden aiheuttamia ristiriitoja ei koskaan ratkaista ruokkimalla ahneutta. Poliittisia ongelmia ei selvitetä pelkästään laajentamalla taloutta. Silti emme voi kieltää ilmeistä tosiseikkaa: tuotannon lisääminen ja tasapainoinen kasvu on edelleen pääongelmamme. Se on maataloudenkin keskeinen pulma.

Maataloustulolaki ei pyri säilyttämään ennallaan maanviljelijöiden tuloja, vaan turvaamaan heidän osuutensa yhteiskunnan vaurastumisesta. Tuohon lakiin liittyvät vaikeudet ovat samansuokuisia kuin palkkanevotteluissa, sillä se on ilmeistä tunkeutumisesta saaliinjaolle. Jos tuo pyrki-

mys saataisiin piilotetuksi, niin sopimukseen päästäisiin helpommin.

Tuotannon kohottamisen pääongelmat eivät enää kenties ole taloudellisia tai teknillisiä, vaan sosiaalisia, poliittisia ja kulttuuri-poliittisia. Ongelman mutkistuminen ei kuitenkaan saa eksyttää näkemästä, että tuotannosta lopulta on kysymys. Silloinkin kun rakennamme kouluja tai maksamme lapsilisiä.

Jouko Tyyri

KAKSI KUVAA KURJENSAARESTA

Kurjensaaren asema

Kaikissa päiväkirjoissaan Matti Kurjensaari on valitellut keinoa taloudellista asemaansa. Niin hän tekee myös jättäessään *Jäähyväiset 50-luvulle*. En halua kiistää kirjailijan ottaman riskin suuruutta ja rahallisen korvauksen mitättömyyttä, mutta kysymys on perimmältään muusta. Palkka ja palkkiot on tässäkin nähtävänä sosiaalisen aseman vertauskuvina.

Päivän Sanomien päätoimittajana Kurjensaari sai talouteensa järjestystä. Auttoiko pulman helpottaminen olennaisesti? Hellettikö turvattomuuden tunne? Ei, vaan laiskuus sai ylliotteen: kirjailijamme onnitteli itseään siitä, ettei hänen tarvinnut seipittää kirjoja! Toisaalta hän joutui pian havaitsemaan tilanteen nurinkurisuuden eli uuden asemansa nimellisyyden. Hän ei keksinyt itselleen tehtävää lehdessä, eivätkä sitä muutkaan hänelle osoittaneet. Hän valitsi itselleen pienen huoneen ulko-oven läheltä ja näköalan puistoon. Toimituspäällikön kanssa hän kehitti etusivun taittoa. Loistonsa päivinä Päivän Sanomat kieltämättä oli virkein poliittinen lehtemme, mutta päätoimittajan osuus taisi jäädä vähäiseksi.

Kurjensaari pelkistää kirjailijan ongelman liian taloudelliseksi muidenkin kuin omalta osaltaan. En usko, että avustajakunta heikentyi pelkästään palkkiotason vuoksi. Päätoimittaja ei vain kyennyt tarjoamaan kenellekään asemaa, koska hänellä ei itsellään ollut valtaa eikä lujaa tahtoa. Sympatiaa hänellä oli ja on runsain määrin puolellaan, mutta hän yritti ostella yksityisiä artikkeleita luotettavien avustajien sijasta, ja samantapaiseen nappikauppaan hän erehtyi myös suhteessaan omaan lehteen. Hän kirjoitti mahdollisimman korkeasta hinnasta epäpoliittisia pakinoita ja koetti säilyttää puolueettomuuden juuri siinä kiistassa, jonka vuoksi lehti perustettiin. Päiväkirjan lukija saa miltei sellaisen käsityksen, että kaikkein hartaimmin Kurjensaari olisi halunnut päästä Väinö Leskisen ystäväksi. Päätoimittaja ei siis hyväksynyt omaa asemaansa, ja sen menettäminen ilmaisi vain tapahtumien omaa logiikkaa. Tämän Kurjensaari oivaltaa nähdäkseen täydelleen eikä syyttele syyttömiä. Hän ei todellakaan ole poliitikko, vaikka onkin poliittinen kirjailija. Tällä kohdalla häntä on jokaisen lukijan pakko uskoa kirjaimellisesti.

Entä kirjailija? Tässäkin Kurjensaari epäröi omaa aluetta etsiessään. Yksinäisen miehen haaveita hän uskoo päiväkirjalle, ja samalla seurallinen minä pyrkii reportteriksi. Tuloksena on jälleen löperö kompromissi eli reportterin päiväkirja. Kaupallisesti katsoen Kurjensaari soveltaa uudessa kirjassaan P. S. Virtasen ideoita laveammissa puitteissa. Siinä menossa minustakin tulee anarkisti, trotskilainen ja muuta epäajanmukaista. Kas kun ei menshevikki!

Kurjensaaren suurin onnettomuus on lopulta se, että meiltä puuttuu vapaamielinen lukijakunta. Tämän hän tajuaa eikä välitä kirjoittaa tulevaisuudelle. Jäljelle jää yksi ainoa mahdolli-

suus: olla vaaraton liberaali. Niinpä häntä suvaitaan, vaikka ei kunnolla hyväksytä.

Mikään sankari ei Kurjensaari ole, mutta hänellä on rohkeat ja onnelliset hetkensä. Sivujen mitaan niitä kertyy oikeastaan yllättävä määrä. Eikä hän ennen ole päässyt näin runsaan aineiston ääreen. Kirjasta saattaa tulla menestys, ja sen Kurjensaarelle suo mielellään.

Jouko Tyyri

Epäpoliittinen päiväkirja

Koska sosiaalidemokraattien puoluehajaannus on nykyisissä oloissamme paha kivi parlamentaarisen demokratian rattaanpyörittäessä ja koska sivullisilla on mainitun riidan perustavista syistä vajaa käsitys, tutustuu Matti Kurjensaaren uuteen päiväkirjaan *Jäähyväiset 50-luvulle* suurin odotuksin. Tiedetään että Kurjensaari on ollut puolueoppositi-
on johtavan lehden näköalapai-

kalla, josta näkymiä on avautunut puolueen sekä aate- että henkilökysymyksiin. Tiedetään Kurjensaaren kyvyt havaintojentekijänä, tunnelmien ja tilanteiden tallettajana ja kirjaanviejänä.

Politiikan pinnanalaisten syvien virtojen löytäjänä ja paljastajana Kurjensaaren uusi päiväkirja kuitenkin on pieni pettymys. Kurjensaari on päivänpolitiikan kannalta ikuinen poliittinen sivullinen; tämän hän sanoo ensimmäisenä itse. Hänellä on valtava tunteenomainen veto politiikkaan, joukkovoima ja suuret mielenosoitukset saavat hänet hurmoksiin ja istuessaan ensi kertaa SAK:n valtuuston kokouksessa hän tuntee vihdoin mukanaolemisen vahvaa tunnelmaa. Tämä on tunnusomaista kaikille syrjästäkatsojille, poliittisen sivullisen surkukupaisa kehä, ponnistus pois eristäytyneisyydestä ja lopullinen pettymys, paluu enemmän tai vähemmän verissä päin omaan rooliin, alkaa usein näin. Kirjan aiheuttama pettymys ei kuitenkaan johdu

Karisto:

J. K. Paasikivi (kolmas uudistettu painos)

Toimittanut Kauko Kare

Kaarlo Isotalo: Telakka

Allan Jokinen: Aavekoira

Henry Miller: Hymy tikkaiden juurella

Kyra Petrovskaya: Kyra

Honoré de Balzac: Toursin kirkkoherra

Saapunutta kirjallisuutta Kirjayhtymä:

Brendan Behan: Poikia vankilassa

W. Tendrakow: Vävy

C. G. Jung: Nykyhetki ja tulevaisuus

Ethelbert Stauffer: Jeesus historian valossa

Tauno Yliruusi: Sitä ei satu kaikille

Kaisa Kaje: Leni ja everstin serkku

Tammi:

Matti Kurjensaari: *Jäähyväiset 50-luvulle*

tästä. Ei myöskään siitä, että Kurjensaari selkeästi tajuaa elämän olevan enemmän kuin politiikka eikä mitenkään salaa käsitystään. Syynä ei myöskään ole puuttuva havaintojen ja johtopäätösten teko.

Kurjensaaren uuden päiväkirjan tietty keveys johtuneee siitä, että tekijä on synnynnäinen joustava journalisti: hänelle on tärkeää pikapiirroksen tekeminen henkilöstä ja tilanteista, eräänlainen toisen asteen juoruilukin enemmän kuin porautuminen ilmiöiden syihin ja seurauksiin. Jäähyväiset 50-luvulle suorastaan pursuaa kiinnostavia ajatusten ja näkemysten katkelmia: kansallisen poliittisen ja kulttuurihistorian merkkihenkilöiden arviointia ja parhaillaan uudestaan arviointia, pyrkimystä kansakunnan poliittisen menneisyyden oikein ymmärtämiseen, terävää ihmisten ja aatteiden erittelyä; ilmeisiä onnellisen näkemyksen tuokioita. Sos. dem. opposition johtomiehistä tarjotaan vain keveällä kädellä piirrettyjä luonnehdintoja, jotka todistavat kunnioitettavasta eläytymiskyvystä ja intuitiosta.

Jäähyväiset 50-luvulle on julkisuudessa erällä ta-
hoilla saanut vastaanoton, joka todistaa sen jo aikaisemmin esitetyn väitteen puolesta, että meillä ei kernaasti suvaita yksilöä, jolla on otsaa esiintyä vain omasta puolestaan, yksilönä, vapaana henkenä, eikä minkään ryhmän valtuuttamana asianajajana. Kun Kurjensaari kirjansa loppuluvussa tekee synteesiä kuluneesta vuosikymmenestä kansakunnan elämässä, hän kiinnittää huomiota siihen, että esille on pyrkimässä tyyppi, jolle on ominaista kyllästys ulkoa päin asetettuihin normeihin ja imperatiiveihin — ihmislaji, jolle on annettu yksinkertainen, mutta vaateliias nimi, *vapaa henki*. Kurjensaari näkee merkkejä tästä pyrkimyksestä ennen muuta nuoren polven keskuudessa. Jäähyväiset 50-luvulle on Kurjensaaren itsensä manifesti vapaan sanomisen puolesta, tunnustautuminen oman itsensä varassa olevaksi vapaaksi hengeksi, joka haluaa olla persoonallisesti vastuussa sanomisestaan.

S. J.

Jos KATSAUS on mielestänne hyvä lehti, tilatkaa se — samalla kun uudistatte tilauksenne vuodeksi 1961 — *lahjaksi myös jollekin tuttavallenne*, jota arvellette sen sisällön kiinnostavan. Molemmat tilaukset voitte lähettää oheisella kortilla.

Toimitamme lahjatilauksen kohteelle lahjakortin.

**KATSAUS 1961
AJATUKSIA
HERÄTTÄVÄ
ARVOKAS
JOULULAHJA!**